

NOVI OBRED POKORE

Konačno nam je obnovljena liturgija — o desetgodišnjici svojih nastojanja — pružila novi »Ordo paenitentiae — Obred pokore«. Njegovo je spremanje i izradba bila najduža i sigurno najteža, jer je i u životu Crkve i svakoga od nas redovito to najteži sakrament. On, kao nijedan drugi nalazi čovjeka izranjena, često i duhovno mrtva i doista se nije lako dignuti iz ponora grijeha a ni iz bare svakidašnje mlakosti. Ako je za čovjeka najveća žalost, tragedija, što nije svet (Pégy), kako bi se tek morao osjećati čovjek u grijesima? Božje se milosrđe pobrinulo da nam za osobne grijehe pruži drugu, poslije krštenja, dasku spasenja, kako sv. oci nazivaju sakrament pokore. No kako često se upravo taj sakrament prima s najmanje ploda! To je zato što redovito ni kod kojega drugog sakramenta nisu plodovi toliko ovisni o onome koji ga dijeli i koji ga prima.

Svatko će priznati da se sada svi sakramenti ponajviše pažljivije i stoga korisnije obavljaju, dakako ako se njihov obred, obnovljen po koncilskim smjernicama, savjesno pripravi i pravilno izvodi. Međutim, računajmo s time da će nam, i to ispovjednicima i pokornicima, biti najteže izvršavati sakrament pokore kako sada želi Crkva i kako će biti najkorisnije za vjerski život našeg vremena. Postići će se to samo upornim i dugotrajnim nastojanjem svih koji tu dolaze u obzir. Za to će trebati temeljito preodgajati vjernike kad nam duh suvremenog svijeta uvelike ubija svaki osjećaj grijeha i krivnje pred Bogom, a prema tome i nijeće potrebu da se s njim pomirimo.

Novim »Obredom pokore« Crkva nam dolazi u pomoć i želi nam olakšati tako težak i odgovoran posao dijeljenja ovog sakramenta. Istina, mnoge je novi obred razočarao, jer su očekivali da više neće morati ispovijedati ni teških grijeha, nego se jednostavno za njih pokajati, dakle sami o sebi suditi, primiti općenito odrješenje i slobodno se pričešćivati. To su neki očekivali i nakon 16. lipnja 1972. kad je Kongregacija za nauk vjere izdala poznate »Pastoralne propise za općenito sakramentalno odrješenje«, uz koje je naša BK izjavila da kod nas ne dolaze u obzir nego samo, kao i dosada, u smrtnoj opasnosti neke skupine. Bilo je dakle onih koji su htjeli da vodstvo Crkve širom otvori vrata pogubnom laksizmu i da uzakoni ono što su neki u svojoj lakoumnosti već počeli provoditi. Nekako slično kako su mnogi očekivali da će im Crkva odobriti kako mogu u bračnom životu tražiti samo užitke pa i služeći se više manje protunaravnim sredstvima. Možda je ova usporedba pričešćivanja

bez pojedinačno ispovjedenih teških grijeha s protivljenjem papinoj enciklici »*Humanae vitae*« i »*Sacerdotalis coelibatus*« proizvoljna, ali mi se čini da u životu, na žalost, više puta to ide nekako zajedno.

Ne gledajmo žalosni na ono što nam novi Obred pokore nije donio nego zahvalni promotrimo i provedimo što nam on pruža, a to nije malo. Treba to samo pravo uočiti i onda pomalo ostvariti, za što će trebati ustrajnog truda i mnogo vremena.

Smisao sakramenta pokore

Znamo da je koncilska Uredba o bogoslužju, kad govori o prilagodbi sakramentalnih obreda našem vremenu, najškrtrija upravo u vezi s obredom ispovijedi: »Neka se prerade obredi i obrasci pokore da jasnije izražavaju narav i učinak (toga) sakramenta« (72). Koliko je poznato, i interventi su saborskih otaca uz ovaj član Uredbe bili veoma mršavi, pa je na prvotnom tekstu učinjen samo jedan ispravak, da je ispred riječi »učinak« dodana »narav«, ali su ispušteni pridjevi »društvena i crkvena narav« kao što je predlagalo više otaca i što je sada u obnovljenom obredu jako naglašeno. Sam je dakle taj član tako sažet da su tri oca bila stavila svoj »modus«: neka se čitav jednostavno ispusti. Koncilska se liturgijska komisija nije s tim složila, a onda na kraju ni cijeli sabor koji je sve prepustio pokoncilskom provedbenom zakonodavstvu Crkve. Za to se pobrinulo posebno Vijeće i kasnije novoustanovljena Kongregacija za bogoštovlje, a sve osobno vodi Sv. otac, kako tvrdi Reiner Kaczinski, upućeni član te Kongregacije (»*Gottesdienst*« 1973, 4).

U obnovljeni nas obred pokore, kao i u obrede ostalih sakramenata, uvode vrlo opširne i važne prethodne napomene (*Praenotanda*). Uz njih nekoliko riječi a sigurno ćemo ih svi dobro proučiti kad ih dobijemo u službenom prijevodu.

Značajno je da Obred pokore odmah u 2. broju ističe kako je Crkva za opraštanje grijeha primila u prvom redu sakramenat krsta pa i u misnoj vjeroispovjesti pri kraju izjavljujemo: »vjerujem... u jedno krštenje za oproštenje grijeha«. Tako bi dakle moralo biti: poslije krštenja vjernik više ne bi smio teško griješiti, pogotovo kad nam je — kako dalje spominje Obred pokore — uvijek na raspolaganju Kristovo sakramentalno tijelo i krv koja se prikazuje i prima »za oproštenje grijeha«, što ističemo Isusovim riječima (Mt 26, 28) kod samog posvećenja. Iz toga slijedi kako je neuputno kad neki vjernici, ili bolje vjernice, znaju tražiti da se ispovijede malo poslije nego su se pričestile, a događalo se da ispovjednik dođe časnim sestrama pa im najprije misi i pričesti ih a onda ispovijedi. Bilo kako bilo, redovito svi poslije krštenja a i poslije toliko puta primljene euharistije trebamo — i to mnogo puta, često — pristupiti pred prijestolje Božjeg milosrđa i pred zastupnika Boga i Crkve, koja prema riječima sv. Ambrozija »ima i vodu i suze: vodu krštenja i suze pokore«.

Prethodne napomene dalje opisuju kako je Crkva, Kristova zaručnica, kao cjelina sveta, ali ujedno da se mora u svojim pojedinim članovima uvijek iznova čistiti. Ta već liturgijska Uredba naređuje: »Crkva mora vjernicima uvijek propovijedati vjeru i obraćenje« (9). Poslije prihvaćanja vjere za ogromnu većinu ljudi, naime za sve one koji sagriješ, nema ništa važnije od obraćenja i pomirenja s Bogom i braćom. Taj nam duh i praksu pokore, prema 4. napomeni uvelike pruža sav život i osobito liturgija Crkve.

Razni dijelovi obreda

Kad 6. prethodna napomena opisuje sakrament pokore i njegove dijelove, spominje mu četiri dijela: pokajanje, priznanje grijeha (confessio), zadovoljštinu i odrješenje. Zanimljivo je da se ne navodi ono što mi obično nabrajamo kao prvo: promisliti grijeh, nego je naglasak odmah stavljen na pokajanje. Nije to valjda učinjeno zbog skrupulanata — kojih je, Bogu hvala, sve manje — nego da već i ispit savjesti svatko obavi u skrušenosti srca. Ne treba biti skrupulant, već samo običan grješnik kakvi smo svi, da čovjek opazi kako samo razmišljanje o počinjenim grijesima, ako nije prožeto skrušenošću, malo koristi, a može i škoditi ako svoje pamćenje duže zadržavamo kod počinjenih grijeha, npr. protiv bratske ljubavi, čistoće, poniznosti itd. Svakako treba izbjegavati običajnu površnost kojom »se prijašnja praksa sakramenta pokore više bavila 'individualnim grijesima', osobito onima protiv 6. i 9. zapovijedi« (»Glas koncila« od 17. veljače 1974. god.). Do korisnog primanja sakramenta pokore više od ispita savjesti, koji je naravski nužan, pomoći će nam što iskrenije i dublje kajanje i s njim spojena konkretna odluka u čemu ćemo se i kako ćemo se popraviti.

Uzmimo konkretne i svakidašnje pogrješke kojih imamo mnogo. Što bi mi koristilo svakog se dana o njima ispitivati ako se za njih pravo ne kajem i ujedno ne trudim da ih se s Božjom pomoću bolje čuvam? Stoga Obred pokore preporučuje i ispovijed lakih grijeha stavljajući pred nas divan izgled: »Oni koji prema svakodnevnom iskustvu svoje slabosti upadaju u lake grijeh, kad se ponovno ispovijedaju, dobivaju snagu da postignu punu slobodu djece Božje« (7). I dalje: »Osim toga je česta i brižljiva uporaba ovog sakramenta vrlo korisna i kad se radi o lakim grijesima. Nije to samo puko obredno ponavljanje niti nekakva psihološka vježba, nego ustrajno nastojanje oko usavršavanja krsne milosti. Tom pomoći, dok naokolo nosimo Kristovu smrt na našem tijelu, sve se više i više na nama očituje i Isusov život. Kad pokornici u takvim ispovijedima priznaju lake grijeh, neka u prvom redu nastoje da se više upriliče Kristu i da pažljivije slušaju glas Duha. — Da ovaj sakrament spasa doista ostvari u Kristovim vjernicima svoju moć, treba da on pusti korjenje u čitav njihov život i da ih navodi žarče služiti Bogu i braći.

— Stoga je slavljenje ovog sakramenta uvijek čin kojim Crkva naviješta svoju vjeru, zahvaljuje Bogu za slobodu kojom nas je Krist oslobodio i svoj život prikazuje kao duhovnu žrtvu na slavu Bogu u susret Kristu».

Iz tih se riječi vidi da Crkveno učiteljstvo, iako Obred pokore ne navodi riječi Pija XII (koje je ponovio u dvjema enciklikama: O otajstvenom tijelu Kristovu 1943. i u »Mediator Dei« 1947), i sada jednako drži da nam se putem redovite ispovijedi malih grijeha povećava ispravna spoznaja sebe, raste krepost poniznosti, iskorjenjuju se strasti, odupire se nemaru i duhovnom mrtvilu, čisti se savjest, jača se volja, provodi se duhovno vodstvo i umnaža milost. Zato svećenici, po riječima istoga Pija XII, koji umanjuju ili ruše važnost česte ispovijedi iz pobožnosti, poduzimlju djelo koje je daleko od Duha Svetoga i vrlo štetno po Crkvu.

Kako je obnovljen obred

II vat. sabor nije mnogo govorio o sakramentu pokore, ali je postavio načela prema kojima je obnovljeno ustrojstvo i ovoga sakramenta. Uz gore navedene riječi iz Konst. o liturgiji još je vrlo važno što govori Konst. o Crkvi: »Oni koji pristupaju sakramentu pokore primaju od Božjeg milosrđa oprost uvrede Bogu učinjene i ujedno se pomiruju s Crkvom, koju su svojim grijehom ranili, i koja radi za njihovo obraćenje s ljubavlju, primjerom i molitvom« (11). Kraće se ali jednako izražava i Dekret o službi i životu prezbitera (5). Iz svih tih tekstova slijede tri važne činjenice: Grijeh je uvreda Bogu i ujedno rana na tijelu Crkve; pokorom se grješnik pomiruje s Bogom i Crkvom; čitava Crkva surađuje u obraćenju i pomirenju brata koji je sagriješio.

Osim toga je trebalo imati na pameti i načela koja je Koncil postavio za svu liturgijsku obnovu. F. Sottocornola ih u službenom komentaru novog Obreda pokore (Notitiae 90, 65) ovako spominje:

a) Važnost Sv. pisma i njegovo čitanje u slavljenju sakramenata (Konst. o lit. 24, 33, 35). U obavljanju je pokore, kako je prakticirana dosad, u stvari posve manjkalo navještanje ili čitanje Božje riječi.

b) Komunitarna dimenzija liturgije, posebno sakramenata (nav. mj. 26, 27). Morala se istraživati mogućnost da se i sakramentu pokore, na način prikladan za naša vremena, dadne izgled crkvene celebracije koji ga je tako jako označivao u prvim stoljećima.

c) Nastojanje da obred bude jasan i uzdržljiv te da se ujedno odlikuje plemenitom jednostavnošću i dostojanstvenom ljepotom (nav. mj. 34). Obred pokore, kako se dosad obavljao, bio je skrajnje siromašan a njegovo ponavljanje kroz duge satove istog je ispovjednika s mnogobrojnim pokornicima vodilo u ubrzani ritam i skoro posve je tu nestala molitva i kretnja koja je polaganjem ruku označivala opraštanje itd...

Konačno je trebalo voditi računa o smjerovima sadašnje teologije koja očitije ističe središnju ulogu Kristova vazmenog otajstva, djelovanje Duha Svetoga u Crkvi, ljubav i milosrđe Oca kao izvor spasenja svijeta. Sve te prvine nisu bile dovoljno izražene u molitvama dosadašnjeg sakramentalnog obreda.«

Tri oblika obnovljenog obreda pokore

Dok je tridentski Rimski obrednik poznavao samo pojedinačni oblik sakramenta pokore, obnovljeni obred predviđa tri načina.

Prvi se obavlja kod svakoga pojedinaoga pokornika koji treba da ispovijedi barem sve svoje teške grijeha, koje je počinio poslije zadnje valjane ispovijedi, za njih se skrušeno pokaje, prije ili poslije izvrši doličnu zadovoljštinu ili pokoru te tako osobno primi odrješenje svojih grijeha, pomirenje s Bogom i s Crkvom. Bitni lik (forma) samog odrješenja ostao je kao dosada indikativan, a nije uveden deprekativan kako su neki predlagali. Prije njega je nova molitva u kojoj se spominju sve tri osobe presv. Trojstva i Crkva. Kao Božji i crkveni zastupnik daje odrješenje svećenik na što se pokornik prekriži i odgovori »Amen«. Uz to je predviđeno više raznolikih pozdrava, kratkih čitanja, nagovora, molitava i zaključnih otpusta koji se upotrijebe prema prilikama. Za sve to će biti potrebno dosta vremena da se s korišću prihvati, a odmah će se moći obrascu pokajanja dodati važne riječi u kojima se spominju izričito i zasluge Isusa Krista.

Drugi je oblik, za koji se pretpostavlja da će mu se redovito dati prednost, određen kad treba s Bogom i s Crkvom pomiriti više pokornika uz pojedinačno priznanje i odrješenje grijeha. Tada se kao priprava i zahvala za sakramenat pokore zajednički obavlja tzv. pokorničko bogoslužje koje se pomalo uvelo skoro posvuda i koje su prvi put službeno preporučili gore spomenuti Propisi Kongregacije za nauk vjere. Novi obred pokore sada sadrži u Dodatku i više obrazaca tih pokorničkih slavlja kako ćemo vidjeti malo dalje. Oni zaslužuju prednost jer se na taj način može zajednički pripremiti na sakramenat pokore veća skupina po mogućnosti dobom i ostalim okolnostima sličnih vjernika, i jer time dolazi više do izražaja komunitarni i uopće crkveni značaj toga sakramenta.

Treći oblik predviđa da se u pojedinim slučajevima, o kojima se treba izjasniti Biskupska konferencija ili mjesni Ordinarij, može dati i zajedničko odrješenje nakon kojeg svakome ostaje dužnost da još kod slijedeće ispovijedi pojedinačno prizna svoje teške grijeha. Tako će više puta biti barem u misijskim krajevima gdje svećenik obilazi svoje postaje jednom mjesečno ili još manje. U Zborniku »Valore e attualità del sacramento della penitenza« 1974, str. 79. spomenut je neki Bijeli otac koji je u jednoj godini saslušao 63.500 ispovijedi, prosječno 174 na dan. Tu je privreno² zajedničko odrješenje prije Mise i pričesti zaista na mjestu.

Gore navedeni komentar još posebno ističe da novi obred opet uvodi polaganje ruku ili barem desnice povrh glave pokornika kako se je u najstarija vremena dijelilo odrješenje. To je bio propisao i Rimski obred-

nik od god. 1614, ali je istodobno po prvi put naredio da između svećenika i pokornika mora biti rešetka što je onda otežavalo polaganje ruku. Kako će se to sada provesti ovisi o odredbama mjesnih Ordinarija kojima je prepušteno da, ako hoće, potanje propišu mjesto, način i liturgijsko ruho za dijeljenje sakramenta pokore.

Pokorničko bogoslužje

tvori najveću novost obnovljenog obreda pokore. On ga ne samo omogućuje i preporučuje već pruža i velik broj čitanja, molitava i uputa. Ako nam Bog nalaže da prije molitve pripravimo dušu (Sir 18, 23), to sigurno još više vrijedi kad od njega očekujemo da nam preko svoga namjesnika oprostí grijehe. Budući da bez ozbiljnog pokajanja nema oprosténja, svi se moramo uvjeriti da je za korisno primanje sakramenta od odlučne važnosti kako se na nj pripravimo i kojim mu duhom pristupamo. Ožujskom je broju »Glasnika Srca Isusova« netko poslao primjedbu: »Čini mi se veoma jeftinim, mehaničkim i magičnim kleknuti u ispovjedaonicu, 'odverglati' grijehe i dobiti odrješenje s pokorom od nekoliko očenaša, dok se u sebi zapravo ništa ne mijenjam«. Na to mu naš poznati profesor moralke p. Fuček između ostaloga odgovara: »Obraćénje treba da se zbiljski dogodi prije ispovijedi. Nemoj to zaboraviti!«

Crkva dakle želi da se najveća dušobrižna pažnja posveti toj pripravi, najbolje zajedničkim pokorničkim bogoslužjem. Sama priprava na sakramenat obraćenja i pomirenja, istina, ostaje na razini veće ili manje teorije, a tek daljnji život u svakidašnjoj praksi pokaže koliko je obred toga sakramenta ozbiljno shvaćen i primljen njegov učinak. No bez te, nazovimo je, teorije, tj. u prvom redu priprave, sigurno će i praksa biti beskrvnija i bjednija. Sakramentalno je odrješenje vrhunac milosrdnog susreta Boga i pokornika, a sve što će se dogoditi u životu poslije tog doživljaja na vrhuncu redovito će odgovarati onome što se prije njega zbilo u duši pokornika. Uspjeh je dakle pomirenja s Bogom i braćom ovisan o Božjoj milosti i o našem raspoloženju kojim primamo tu posebnu sakramentalnu milost.

Treba sve poduzeti da svima, a naročito malima po dobi ili duhovnom razvoju, ovaj sakramenat bude što veća pomoć za odgajanje savjesti i za njezino čišćenje. Stoga bi možda bilo dobro sakramenat pokore redovito dijeliti nakon zajedničke priprave. Za one koji se češće pričesćuju to bi se moglo obaviti npr. u subotu navečer, da se onda mogu bez nove ispovijedi pričesćivati slijedeće nedjelje a i svakog dana, dakako uz mogućnost da se, kad trebaju i hoće, mogu uvijek i sami pripraviti i ispovijediti. Možda bi to bio najuspješniji lijek za tako česte, više formalne nego stvarne, ispovijedi mnogih vjernika kod kojih se onda duhovni život nikad pravo ne razvije ili s vremenom više manje zahiri.

Još je važnija zajednička priprava kad veće skupine dolaze na ispovijed, kao za neke blagdane, a osobito pred Božić i Uskrs. Evo što o tome veli 22. prethodna napomena: »Kad se okupi više pokornika da zadobiju sakramentalno pomirenje, dolikuje da se na to sprema slavljenjem Božje riječi. Kod tog slavljenja mogu sudjelovati i drugi vjernici koji će sakramentu pristupiti u drugo doba. Zajedničko bogoslužje jasnije izražava crkvenu narav pokore. Vjernici naime zajedno slušaju Božju riječ koja im naviješta Božje milosrđe i time ih potiče na obraćenje. Uz to zajedno razmišljaju koliko je njihov život u skladu s dotičnom Božjom riječi i međusobno se pomažu izmjeničnom molitvom. — Ako treba, neka tada bude pri ruci više svećenika koji će na zgodnim mjestima vjernike saslušati i pomiriti. Kad svatko za se ispovijedi svoje grijehe i primi odrješenje, opet svi zajedno slave Boga za divna djela što ih čini svome puku koji je sebi stekao krvlju svoga Sina«.

Slijede zatim opširne i detaljne napomene kako se ima obavljati slavljenje Božje riječi koje prethodi pojedinačnom primanju sakramenta pokore. Budući da se te napomene primjenjuju i u V. odsjeku Obreda pokore, gdje je govor o pokorničkim slavljenjima, evo čitava ta dva broja u privremenom prijevodu:

Narav i ustrojstvo

»36. Pokornička su slavlja sastanci Božjeg naroda za slušanje Božje riječi. Time se vrši poziv na obraćenje i obnovu života i naviješta naše oslobođenje od grijeha Kristovom smrću i uskrsnućem. Ustrojstvo je tih slavlja slično onome koje se običava u bogoslužju riječi i kako se predlaže u Obredu za pomirenje više pokornika. — Prikladno je da se nakon početka obreda (pjesme, pozdrava i molitve) pročita jedno ili više čitanja između kojih se umetne neka pjesma, psalam ili stanka šutnje. Sve se to u homiliji razloži okupljenim vjernicima i na njih primjeni. Prije ili poslije biblijskih čitanja mogu se uzeti i čitanja iz crkvenih otaca ili pisaca koji će zajednici i pojedincima doista pomoći da istinski upoznaju što je grijeh, pravo se od srca pokaju i potaknu ih na obraćenje. — Nakon homilije i razmišljanja Božje riječi neka skup vjernika moli jednim srcem i jednim ustima neku molitvu bilo u obliku litanija bilo na drugi način koji će pomoći da vjernici stvarno sudjeluju. Na kraju se uvijek rekne Gospodnja molitva da Bog, naš Otac 'otпусти nama naše dugove kako ih i mi otpuštamo svojim dužnicima... i da nas izbavi od zla'. Svećenik, ili službenik koji predsjedava skupu, zaključi molitvom i otpusti narod.

Korist i važnost

37. Neka se pazi da vjernici ta slavlja ne miješaju sa samim obavljanjem sakramenta pokore. Inače su ta pokornička slavlja korisna kao poticala za obraćenje i čišćenje savjesti. Pokornička se slavlja prikladno obavljaju u prvom redu:

- da se u kršćanskoj zajednici promiče duh pokore;
- da se pomogne vjernicima u pripravi na ispovijed koju će svatko za se kasnije obaviti u zgodno vrijeme;
- da se djeca postepeno odgajaju kako će oblikovati svoju savjest s obzirom na značenje grijeha u ljudskom životu i na činjenicu da nas je Krist oslobodio grijeha;
- da se pomogne katekumene u obraćenju.

Osim toga, gdje nema svećenika da podijeli sakramentalno odrješenje, pokornička slavlja mogu biti vrlo korisna jer će pomoći pobuditi iz ljubavi savršeno pokajanje kojim vjernici mogu postići Božju milost uz odluku da će se ispovijediti kad im bude moguće.

Uz te teorijske upute sama je Kongregacija za bogoštovlje u Dodatku obreda pokore priredila desetak obrazaca pokorničkih bogoslužja: dva za korizmu, jedan za došašće, tri općenita (o grijehu i obraćenju, o sinu koji se vratio ocu, o evanđeoskim blaženstvima), po jedan za djecu, mladež i bolesnike. Napokon »Notitiae« br. 87 imaju za Svetu godinu, koja je u toku, sedam vrlo prikladnih pokorničkih slavlja, ili bolje stupanja (gressus), da se što bolje obavi obnova i pomirenje što ih je Sv. otac odredio kao smisao i sadržaj Sv. godine. Ti će tekstovi kao uzorci dakako moći poslužiti i kasnije.

Zaključak

Kad dobijemo odobreni prijevod obnovljenog Obreda pokore ili pomirenja svećenicima neće biti teško uputiti se u ono što na njih spada kod ispovijedanja drugih. Teže će se vjernici, osobito stariji, priučiti na sve mogućnosti koje im pruža novi Obred pokore za dostojnije i korisnije primanje tog sakramenta. Najteže će svima biti trajno živjeti u evanđeoskom duhu obraćenja i ozbiljne pokore. No bez toga svi bismo sve više i više plivali niz struju suvremenog svijeta koji tako malo drži do grijeha i još manje nastoji da ga se čuva.

Blago onima koji što bolje upotrijebe sve što Crkva svima koji su dobre volje pruža obnovljenim obredom sakramenta pokore i čitavom novom liturgijom!